

TRUHLÁŘOVÁ, Jana: DLHÁ CESTA K POROZUMENIU. ÉMILE ZOLA, GUSTAVE FLAUBERT, GUY DE MAUPASSANT V SLOVENSKEJ LITERATÚRE A KRITIKE. Bratislava: Veda, 2021. 296 s.

Eva Palkovičová

DOI: <https://doi.org/10.31577/slovlit.2023.70.3.6>

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5389-6539>

Kniha literárnej vedkyne, romanistky Jany Truhlárovej sa venuje recepcii troch francúzskych autorov v slovenskej literatúre a literárnej kritike: v troch hlavných kapitolách predstavuje proces prijímania diela Émila Zolu, Gustava Flauberta a Guy de Maupassanta, pričom jednotlivé kapitoly autorka nezoradila chronologicky, ale „v poradí intenzity slovenských ohlasov na ich tvorbu“ (strana 249). Dalo by sa doplniť, že ide o intenzitu ich odmietania, najvyššiu v prípade E. Zolu a v podstate nulovú v prípade G. de Maupassanta, nie o búrlivosť diskusií nad ich dielami, hĺbku čítania a poznania alebo mieru prekladania či význam ich vplyvu na slovenskú tvorbu. V tomto zmysle je kniha aj príbehom o boji slovenskej kultúry s vlastnými predsudkami, avšak v prípade francúzskych literátov je to príbeh so šťastným koncom.

Jednotlivé kapitoly sa od seba obsahovo mierne odlišujú. V prvej časti autorka najskôr vysvetľuje okolnosti vzniku naturalizmu vo Francúzsku, inšpiračné zdroje a metódu Zolovej tvorby, tiež prijatie jeho románov v iných európskych krajinách. Potom sleduje postupne sa zjavujúce zmienky v slovenskej tlači a najmä spor medzi Svetozárom Hurbanom Vajanským ako odporcom Zolovej tvorby a názorov na umenie a Ladislavom Nádašim Jégém ako

jeho obhajcom. V jednotlivých článkoch, recenziách či nekrológoch neskúma len vecné argumenty jednotlivých účastníkov polemiky, ale analyzuje aj dobový diskurz a štýl: všima si emocionalitu a expresivitu, manipuláciu, skryté či očividné predsudky. Následne hľadá stopy naturalistickej metódy v Jégého diele i reakcie literárnych vedcov na jeho tvorbu. Príliš sa nepúšťa do vlastnej analýzy, skôr sprostredkúva doterajšie poznatky, predovšetkým výskum Oskára Čepana a Vladimíra Petříka. Napokon predstavuje proces sprístupňovania Zolových diel v slovenčine až po súčasnosť.

V kapitole venovanej G. Flaubertovi postupuje podobne. Veľký priestor však popritom dostáva kritické zhodnotenie jednotlivých prekladov románu *Pani Bovaryová* Juraja Slávika, Zory Jesenskej a Sone Hollej, založené na porovnávaní niekoľkých slovenských úryvkov s originálom. J. Truhlárová tiež hľadá odkazy na Flaubertovo dielo v tvorbe Pavla Vilikovského, Dušana Kužela a Vincenta Šikulu, no ani v prípade mladej slovenskej tvorby šesťdesiatych rokov 20. storočia nejde o rozsiahlu literárnovednú analýzu, skôr o uvedenie najvýraznejších dôkazov intertextového nadväzovania a inšpirácie na úrovni motívov, myšlienkových obsahov a rozprávacích postupov. Opiera sa o vlastné čítanie diel a štúdie Petra

Zajaca, Zory Pruškovej alebo Júliusa Nogeho, pričom priznáva, že podrobnejšie rozpracovanie problematiky by si zaslúžilo viac priestoru. Nakoniec uvádza a komentuje jednotlivé vydania Flaubertových diel, divadelné spracovania a literárnovedné štúdie venované jeho tvorbe.

Tretia kapitola týkajúca sa diela G. de Maupassanta je najkratšia. Autorka sa sústreďuje predovšetkým na preklady jednotlivých noviel a poviedok do slovenčiny a zaujímavo uvažuje nad dôvodmi ich bezproblémovej akceptácie v slovenskom prostredí. Zaoberá sa aj otázkou vplyvov jeho diel na tvorbu slovenských autorov, napokon sa však obmedzí na konštatovanie, že „dodnes štúdia priamo zameraná na prípadné impulzy noviel Guy de Maupassanta pre slovenských autorov krátkej prózy nevznikla, hoci viaceré motívy by sa dali nájsť napríklad u Jána Lenču“ (strana 246). Tento postreh však ďalej, žiaľ, nerozvádza ani neprikladá odkaz na sekundárnu literatúru.

Ciele, ktoré si J. Truhlářová kladie, sú teda veľmi rôznorodé: od literárnohistorickej rekonštrukcie kultúrnej situácie na prelome storočí a v priebehu 20. storočia prechádza ku kritike prekladu a literárnovednej analýze slovenskej prózy. Každá z týchto tém si však vyžaduje úplne odlišný vedecký prístup aj metodologické nástroje. Dôsledkom takejto širokej koncepcie je potom skôr prehľadový charakter knihy, hoci každá otvorená téma by sa dala samostatne rozviesť na omnoho väčšej ploche. Práca zhrmažďuje, zoraďuje a vysvetľuje viac či menej známe, doteraz neznáme alebo nedostatočne pregnantne sformulované fakty, čo je jej nesporným prínosom.

Na druhej strane, takýto široký tematický záber kladie aj určité nástrahy. Autorka pristupuje k slovakistickým výskumom akoby z opačnej strany: do prostredia slovenskej kultúry, ktorú zvyčajne skúmajú literárni vedci či historici so znalosťami slovenského prostredia, no s menej dôkladným poznaním zahraničnej problematiky, vstupuje ako špecialistka na francúzske prostredie. Pre slovakistov je tento pohľad zaujímavý, pretože uvádza fakty z francúzskeho kontextu, ktoré považuje vo vzťahu k slovenskej

kultúre za relevantné a ktoré im nemusia byť známe (príkladom môže byť vysvetlenie dobového francúzskeho chápania pojmu realizmus, od ktorého sa všetci traja vybraní autori dištancovali). Zatiaľ čo problematika francúzskeho prostredia je autorke známa v jej zložitosti, pri uvažovaní o dôvodoch reakcií slovenského prostredia na francúzske literárne podnety sa opiera o dostupnú sekundárnu slovakistickú literatúru, ktorá jej výskum síce umožňuje a podopiera, no zároveň ho istým spôsobom limituje. Tak ako J. Truhlářová opodstatnene upozorňuje na zjednodušujúce chápanie Zolovej či Flaubertovej tvorby v slovenskej literárnej vede (napríklad na strane 218), tak aj jej uvažovanie o slovenskom prostredí je z pochopiteľných dôvodov určené diskurzom tých literárnovedných výskumov, na ktoré sa odvoláva.

Keďže koncepcia knihy autorke neumožňuje venovať sa podrobne problémom slovakistického výskumu, v knihe je viacero príliš zovšeobecňujúcich, ideologicky poznačených alebo dnes už prekonaných tvrdení. Tie sa síce opierajú o vedecké authority, ale v skutočnosti by nebolo na škodu pristupovať aj k mnohokrát opakovaným tézám s istou dávkou nedôvery. Príkladom môže byť konštatovanie týkajúce sa „neúspechu slovenskej buržoázie v uhorskom sneme“ v roku 1861 (strana 15) v úvodnej časti čerpajúcej z *Encyklopédie Slovenska zo sedemdesiatych a z osemdesiatych rokov 20. storočia*, alebo tvrdenie, že „Ladislav Nádaši, hoci sa považuje za jedného z najvýznamnejších slovenských spisovateľov a vznikli opakované vydania jeho zbraných spisov, je predsa menej častým predmetom literárnych syntéz ako jeho kolegovia Tajovský, Kukučín, Timrava či Vajanský“ (strana 114). Okolnosti publikačnej praxe najmä v druhej polovici 20. storočia, otázky literárneho kánonu či zmysel a význam, „literárnych syntéz“ by bolo treba vysvetľovať omnoho dôslednejšie. Za problematickú považujem napríklad aj formuláciu „Štúrovci a po nich ďalšia generácia, ktorá sa orientovala na ľudovú kultúru“ (strana 55), hoci označenia „štúrovci“, „ďalšia generácia“ a „orientácia na ľudovú kultúru“ vyvolávajú pri bližšom pohľade množstvo po-

324 chybností. Nutnosť obmedziť slovakistickú literatúru a úsilie o korektnosť potom vedú autorku k určitej opatrnosti, a tak sa v jej výklade často zjavujú slová „asi“, „zrejme“, „pravdepodobne“, „možno“ (napríklad na strane 54 vo vete: „V mene romantického princípu, idealizácie a estetizácie ľudu sa možno odmietalo všetko, čo ho v celej surovosti zobrazovalo“). Na ďalšie overovanie, spresňovanie či spochybňovanie tejto hypotézy totiž už nie je miesto.

Mimoriadne príznačný pre tému knihy je aj fakt, že popri ě. Zolovi je v nej najčastejšie spomínanou osobou (nielen pocitovo, ale aj podľa menného registra) S. H. Vajanský. Čítanie o troch francúzskych autoroch je paradoxne aj čítaním o kultúre, ktorá v istom čase podliehala názorom jedného, dosť hlasného a presvedčivého jednotlivca, ktorý nielen počas svojho života, ale ešte aj vyše sto rokov po smrti dokáže zabráť masívnu časť publikačného priestoru. Natíska sa však otázka, či k tomu neprispieva aj výskumná perspektíva, ktorá jeho názory stavia do pozície reprezentujúcej celú „intelektuálnu obec“, ktorá podľa J. Truhlárovej zostala voči dielu ě. Zolu zaujatá až do prvých desaťročí 20. storočia (strana 52). Nespochybnujem autorkino tvrdenie, že v dobovej tlači sa

okrem uvedených zmienok o ě. Zolovi zrejme nenachádza ďalší významný hlas vstupujúci do diskusie o jeho tvorbe, len uvažujem nad tým, či by nebolo užitočnejšie chápať Vajanského skôr ako vplyvného jednotlivca pôsobiaceho v istom prostredí v istom čase a ponechať určitý priestor i pre ďalšie potenciálne, trebárs aj nie publikované názory. Takisto tvrdenie, že „tieň Vajanského zasahuje aj hlboko do 20. storočia“ (strana 115), považujem za trochu zjednodušujúce a prehnané zároveň.

Knihy J. Truhlárovej je podnetná z viacerých dôvodov. Vedie k uvažovaniu o možnostiach a limitoch, ale aj o užitočnosti takéhoto interdisciplinárneho výskumu, ktorému síce na istých miestach čosi chýba, ale tiež prináša množstvo relevantných informácií z inej strany. Núti uvedomiť si, nakoľko je pre poznanie národnej kultúry nevyhnutné vnímať aj jej medzikultúrne vzťahy, a potvrdzuje fakt, že preklady z iných literatúr a ich poznávanie sú nielen hýbateľom zmeny kultúrnej situácie, ale rovnako jej dôsledkom a symptómom. Súbežne rozpráva príbeh slovenskej kultúry, ktorá niekedy pristupuje k novému a cudziemu príliš opatrne, nedôverčivo a s predsudkami, ale napokon aj so zvedavosťou, so zaujatím a s pochopením.

Mgr. Eva Palkovičová, PhD.

Ústav slovenskej literatúry SAV, v. v. i.

Dúbravská cesta 9

841 04 Bratislava

Slovenská republika

E-mail: Eva.Palkovicova@savba.sk